

have paa Familiegodserne og paa de frie Godser. Paa Familiegodserne medfører nemlig Loven af 1854, at Besidderen i Tilfælde af Fæsteholdighed er bunden til at sælge til Fæsterens nærmeste Familie, medens derimod Eierne af de frie Godser kunne sælge til hvem de ville. Virkningen deraf maa være, at den Fæster, som kun kan vente Concurrence fra en lille Kreds, han kan overse, ikke er tilbøielig til at gjøre et høit Bud, medens Fæsteren paa det frie Gods, som kan vente større Concurrence, maa søle sig opfordret til at byde en høiere Sum for at komme i Besiddelse af Gaarden. Han maa sige sig selv, at hvis han ikke gjør det, er det rimeligt, at en Anden faaer Gaarden, og det forekommer mig, at man ifølge almindelige nationaloconomiske Grundsætninger heri har en syldestgjørende Forklaring paa disse Phænomener. Det er tydeligt nok, at naar Fæsteren paa det frie Gods tilbyder at give en høi Priis, vil Godseieren være tilbøielig til at sælge, og Salg vil derfor skee i større Omfang, men Kjøbesummen vil blive høiere; paa Familiegodserne, hvor Concurrencen er indskrænket til en ringe Kreds, vil Salg derimod foregaae sparsommere og langsommere, men til en lavere Priis.

Naar jeg nu gaaer ud fra disse Forudsætninger og undersøger, hvorledes Fæsternes Stilling vil være, efterat denne Lov er udkommen, vil det sees, at jeg maa betragte det som en Feilslutning, naar man har meent, at deres Stilling, naar Loven var benyttet, vilde være den samme, som den hidtil har været paa de frie Godser. Ifald jeg rigtig har opfattet Lovforslagets § 12, maa Meningen nemlig være den, at Fæsterne paa de vordende frie Godser skulle have den samme retlige Stilling, som de for Diebliffet have paa Familiegodserne, og de ville altsaa blive saaledes stillede, at der ikke kan sælges til Andre end til dem og deres nærmeste Slægt; men de ville da ikke have den Opfordring, som Fæsterne nu have paa de frie Godser, til at byde en rigelig Kjøbesum. — Som Følge deraf mener jeg, at naar man skal sammenligne de Forhold, der ville opstaae, navnlig med Hensyn til Hyppigheden af Salgene, med de nuværende Forhold, naar man overhovedet vil

danne sig en Forestilling om, hvorledes Forholdene vilde stille sig efter denne Lov, maa Udgangspunktet være Forholdet paa de nuværende Familiegodser, men ikke Forholdet paa de nuværende frie Godser. Jeg troer saaledes, at man aldeles ikke kan gaae ud fra, at Fæsterne efter denne Lov vilde blive stillede saaledes paa de nye Godser, som de nu ere stillede paa de frie Godser, og jeg skal tillade mig at tilføie, at jeg i Virkeligheden troer, at deres Stilling vil blive væsentlig forringet. Der er i Lovudkastet truffet Bestemmelser til Fæsternes Betyggelse, og navnlig da den Bestemmelse, som findes i § 12, hvilken tilfigter at fikre Fæsterne, at der i Tilfælde af Salg kun skal kunne sælges til dem; men det forekommer mig, at en saadan Begunstigelse medfører en meget tvivlsom Fordeel for Fæsterne, thi jo større Fordele man indrømmer dem i det Tilfælde, at Godseieren vil beslutte sig til at sælge, desto vanskeligere vil han beslutte sig dertil. Jeg skal dernæst gjøre den Hovedbetragtning gjældende, at det efter min Overbeviisning er aldeles forgjæves ved retslige Bestemmelser at ville fikre Fæsternes Stilling paa de Godser, som ville fremstaae ifølge denne Lov, hvis den træder i Kraft i sit fulde Omfang. Et saadant Forsøg vilde kun kunne lade sig gjøre, hvis Fæsterne for Diebliffet vare betryggede ved retlige Bestemmelser, men det er en given Sag, at den Stilling, de for Diebliffet have — man kan nu betragte den som meer eller mindre betrygget — aldeles ikke hviler paa Lovgivningens Bestemmelser, men paa Traditionen i de Familier, hvorom Taler er, og paa den Opinion, der gjør sig gjældende i hele dette Forhold; saasnart man bryder denne Opinion, er det forgjæves gennem retslige Bestemmelser at søge at fikre Fæsternes Stilling. Det er ganske rimeligt, at naar denne Lov paa den af mig forudsatte Maade er traadt ud i Livet, vil Godsernes Værdi stige, thi Speculanter, driftige Folk vilde kaste sig over denne Entreprise og købe Godser. Jeg troer ikke, der kan være Tvivl om, at de Adelsmænd, som ville sælge, med Lethed vilde finde Kjøbere, men det er vistnok aldeles klart, at de Folk, der i dyre Domme have kjøbt Godserne, vilde